

ARAŐTIRMA VE TASNİF GRUBU

BİLGİ NOTU

(Ekonomik Düzenlemelerin Denetimine İliŐkin En İyi Uygulamalara Yönelik Yönlendirici İlkeler Hakkında)

Ekonomik Düzenlemelerin Denetimine İliŐkin En İyi Uygulamalara Yönelik Yönlendirici İlkeler*

Çeviren

M.Hakan ÖZBARAN

Denetçi

AraŐtırma Grubu

25 Haziran 2002

* INTOSAI tarafından hazırlanan Ekim 2001 tarihli doküman.

Orijinal Adı: "Guidelines on Best Practice for the Audit of Economic Regulation"

Önsöz

Sör John Bourn

İngiltere Sayıştay Başkanı

Özelleştirme Denetimi Çalışma Grubu Başkanı

Özelleştirmenin en çarpıcı yan ürünlerinden biri, bugün için özel mülkiyette olan yaşamsal nitelikteki kamu hizmetlerini sunan tekelleri ya da egemen yüklenici kuruluşların gücünün kontrol edilmesinin bir aracı olarak ekonomik düzenlemenin artan rolüdür. Düzenleyiciler, tüketicinin haklı çıkarlarını yüklenici kuruluşlarınkine karşı dengelemede iyi bir hizmetin hakkaniyetli bir fiyatla nasıl güvence altına alınacağı gibi zor bir görevle karşı karşıyadırlar. Kuşkusuz, ekonomik düzenleme çok farklı biçimler alabilir ve kamunun ve özel sektörün elindeki sanayi kuruluşları dahil olmak üzere, bütün ekonomik sektörlere uygulanır.

Ekonomik düzenlemenin denetimi hakkında bu dokümanda açıklanan yönlendirici ilkeler, sadece Özelleştirme Denetimi Çalışma Grubu Üyesi Sayıştayların değil, aynı zamanda, ekonomik düzenleme ve bunun denetimi konusunda INTOSAI'nin 1998'de yapılan ve bu ilkelerin temelini oluşturan anketine katkıda bulunan diğer pek çok Sayıştayın deneyimini de yansıtmaktadır. Çok geniş bir yelpazeye dahil ülkelerde düzenlemeye konu olmuş işletmelerin performansının ve bunların vatandaşların yaşamlarına etkisinin canlı bir ilgi kaynağı ve tartışma konusu olduğunu bu deneyimler açıkça göstermektedir. Sayıştaylardan gittikçe artan ölçüde bu düzenleyici sistemlerin etkinliği hakkında değerlendirme yapmaları ve kamuoyuna rapor sunmaları beklenmektedir. Yönlendirici ilkeler, bu çetin göreve girişmeleri nedeniyle Sayıştaylara pratik bir yardım sağlaması için tasarlanmıştır.

Bu ilkeleri tavsiyeye değer buluyorum.

John Bourn

Seul

Ekim 2001

İçindekiler

	<u>Sayfa</u>
Giriş	1
Yönlendirici İlkeler: Özet	4
Birinci Kısım : Sayıştay Becerileri	8
1. Beceri gereksinimleri	8
2. Becerilerin kazanılması	10
İkinci Kısım : Ekonomik Düzenlemenin Organizasyonu	12
3. Düzenlemenin çerçevesi	12
4. Amaçlar, görevler ve yetkiler	14
5. Tarafsızlık ve dürüstlük	16
6. Teknik yeterlilik	18
7. Bilgi gereksinimleri	19
8. Hesapverme sorumluluğu ve danışma	21
Üçüncü Kısım : Hizmet Arzı	23
9. Arzın güvenceli olması	23
10. Tüketicinin erişimi	24
11. Zayıf tüketicilerin ihtiyaçlarının karşılanması	25
12. Hizmet standartları	27
13. Tüketicilerin şikayetleriyle ilgilenme	29
14. Çevreyle ilgili konular	31

Dördüncü Kısım : Hizmetin Fiyatı	33
15. Fiyatların kontrolü	33
16. Fiyatla kalite arasında bağlantı kurulması	35
17. Yüklenici kuruluşların verimliliğinin teşvik edilmesi	36
18. Yüklenici kuruluşların finansman maliyetleri	38
19. Yatırım	40
Beşinci Kısım : Rekabetin Geliştirilmesi	42
20. Tekelciliğin ve piyasaya egemen olmanın azaltılması ...	42
21. Tüketici tercihlerinin geliştirilmesi	44
22. Rekabeti önleyen uygulamalarla mücadele etme	45
Sözlükçe	47

Giriş

Arka plan

1. Uluslararası SayıŐtaylar Birliğinin (INTOSAI) 1992 yılında Washington'da düzenlenen 14' nc  Kongresinde alınan kararın ardından INTOSAI 6zelleŐtirme Denetimi alıŐma Grubu INTOSAI Y6netim Kurulu tarafından İngiltere Sayıştay Başkanı S6r John Boum BaŐkanlıĐında Mayıs 1993'te resmen kuruldu.
2. Çalışma Grubu  yeleri, aŐaĐıda belirtilen ülkelerin sayıştay temsilcilerinden oluŐmaktadır:

- Almanya
- Arnavutluk
- Antigua ve Barbuda
- Arjantin
- Avustralya
- Avusturya
- Bahama
- ek Cumhuriyeti
- Danimarka
- Ekvador
- El Salvador
- Estonya
- Hindistan
- İngiltere (BaŐkan)
- İsrail
- Litvanya
- Macaristan
- Mısır
- Norveç
- Paraguay
- Peru
- Polonya
- Rusya
- Suudi Arabistan
- Őili
- Türkiye
- Umman
- Uruguay
- Yemen
- Yeni Zelanda
- Zambiya

3. Kasım 1998'de Montevideo'da gerçekleŐtirilen 16'ncı INTOSAI Kongresi 6zelleŐtirmenin denetimi hakkında kırk y6nlendirici ilkedен oluŐan bir seti kabul etti. SatıŐ yoluyla gerçekleŐtirilen 6zelleŐtirmenin 6zelleŐtirme yolculuğunun sonu olmadığını ve hem 6zel sekt6r n hem de kamunun mülkiyetindeki işletmelerin ekonomik düzenlemelere konu olmasının h k metler ve vatandaşlar aısından gittikçe artan 6nemde bir alan olduğunu dikkate alan 16'ncı Kongre, alıŐma Grubundan, ekonomik düzenlemelerin denetimi konusunda da rehber oluŐturmasını istedi.
4. Ekonomik düzenlemeler ve bunların denetimi hakkında INTOSAI  yelerine g6nderilen ve 67  lke SayıŐtayınca cevaplandırılan ve sonuçları Grubun Ekim 1999'da VarŐova'daki altıncı toplantısında kabul edilen Raporda açıklanan ve sonradan tüm Sayıştaylara g6nderilen anketin neticelerine dayanan aŐaĐdaki y6nlendirici ilkeler, alıŐma Grubunun bu isteğe cevabı niteliğindedir. Y6nlendirici ilkelere alıŐma Grubunun www.nao.gov.uk/intosai/wgap/home.htm adresindeki web sitesinden de eriŐilebilir.
5. Ekonomik düzenleme, devletin ister 6zel isterse kamunun mülkiyetinde olsun, tüketicilere hizmet sunan yüklenici kuruluşlar üzerinde doğrudan ya da dolaylı olarak uyguladığı kontrol ve etki olarak tanımlanabilir. Ekonomik düzenleme, yüklenici kuruluşlardan, temel hizmetleri -kamusal hizmetler, toplutaŐıma ve finansal hizmetler gibi- belirlenmiş standartlara g6re yerine getirmelerinin finansmanını sağlayabilmeleri istenirken tüketicilerin de tekel konumundaki yüklenici kuruluşların adaletsiz uygulamalarından korunması gibi bazılarının bir diğeriyle rekabet ettiği bir çok amaca yoĐunlaŐır. Rekabetçi piyasalarda ekonomik düzenleyicinin dikkati, tüketicilerin bilinçli tercihler yapabilmelerine yardımcı olmak amacıyla, yüklenici kuruluŐlara sağlanan bilgilerin yeterliliğini ve ŐeffaflıĐını güvence altına almaya, Őirketlerin malı durumlarını izlemeye ve rekabeti 6nleyici uygulamalarla mücadele etmeye odaklanır. Ekonomik düzenleyiciler tarafından kontrol edilen iŐletme faaliyetlerinin kapsamı çok geniŐtir ve bütün vatandaşların hayati çıkarlarını doğrudan etkiler.
6. INTOSAI anketi ülkelerin büyük çoğunluğunda ekonomik düzenlemelerin, çoğunlukla, doğrudan h k metler tarafından yerine getirildiğini, gittikçe çoğalan az sayıdaki durumda ise hükümetten belirli uzaklıkta faaliyet g6steren 6zel olarak oluŐturulmuŐ organlar, -ki bunların bazıları belirli alanları düzenlemekten sorumluyken bazıları da, 6rneğin, genel anlamda

rekabeti düzenleyen kurumlar olup ekonominin bütününde faaliyet göstermektedirler- tarafından yürütüldüğünü göstermiştir. Bunların bir çoğu kamu organlarıdır; bazıları hükümetten bağımsız olarak yasayla belirlenmiş görevleri yerine getirirken, diğerleri doğrudan hükümete rapor sunmakta; bir kısmı her iki özelliği de bünyesinde taşımaktadır. Daha az sayıdakiler ise sanayi kuruluşlarının kendilerinin kurmuş olduğu düzenleyiciler dahil olmak üzere, özel organlardır (kendi kendini düzenleme). Özellikle işletmelerin tekeli ya da egemen yetkilerle özelleştirilmiş olması, yeni düzenleyici organlar yaratılması da özelleştirmeye eşlik etmiştir.

7. Ekonomik düzenlemenin değeri konusunda, özellikle de gittikçe artan oranda uluslararası faaliyet gösteren güçlü yüklenici firmalar karşısında tüketici çıkarlarını etkin bir şekilde temsil edip edemediği konusunda şiddetli tartışmalar yapılmaktadır. Rekabetin geliştirilmesi, muhtemelen genel anlamdaki rekabet düzenlemeleriyle de desteklendiği için, büyük ölçüde, tüketicinin korunmasının daha güvenilir yolu olarak görünmektedir. Ancak tecrübeler, rekabetçi bir ortamda dahi, tek tek tüketicilerin ve özellikle en zayıf olanların çıkarlarını ve bir bütün olarak toplumsal çıkarlarını korumak amacıyla çeşitli yollarla müdahaleye ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Özellikle, ülkeler geliştikçe ve insanlar daha varlıklı hale geldikçe, hizmetlere olan talep daha sofistike hale gelmekte, tüketiciler daha yüksek standartlarda hizmet arzu etmekte ve istikrarlı bir şekilde bu tür standartlara uygun faaliyet göstermeleri için yüklenici kuruluşların baskı altına alınmalarını beklemektedir.
8. INTOSAI anketi, düzenlemeye konu olmuş hizmetlerin sağlanmasındaki iyileştirmelerde hem ekonomik düzenleyicilerin ve hem de sayıştayların olumlu etkilerinin bulunduğunu pek çok örnekle gözler önüne serdi. Bütün bunlar Çalışma Grubunun raporunda açıklanmaktadır. Rapor açıkça göstermektedir ki, vatandaşlar giderek artan ölçüde, sayıştaylardan, ekonomik düzenleyicilerin çalışmalarını ve düzenleyicileri düzenlediği sanayi kuruluşlarının performansını güvenilir şekilde incelemelerini istemektedirler ve sayıştay raporları düzenlemeye konu olmuş hizmetlerin sağlanmasında, hem tüketiciler hem de yüklenici kuruluşlar yararına, verimlilik artışına yol açmaktadır.

Y6nlendirici İlkeler: 6zet

9. Y6nlendirici ilkeler, sayıştayların, ekonomik düzenleyicilerin yaptıkları g6revlerle ilgili verimliliklerini ve etkililiklerini incelerken ele alma ihtiyaçı duyabilecek bir dizi kilit soruya dikkat 6ekmektedir. 6alıŐma Grubu, bu y6nlendirici ilkeleri tavsiye ederken, ekonomik düzenlemenin, farklı 6lkelerde, farklı yasal koŐullarda ve farklı geliŐmiŐlik düzeylerinde 6ok deĐiŐik tarzlarda uygulanan ve evrim ge6iren bir konsept olduğunun farkındadır. Dolayısıyla, bu ilkeler farklı 6lkelerin kendi 6zel koŐulları i6inde, bu 6lkelerin geliŐmiŐlik düzeylerini de hesaba katarak, gerekli deĐiŐikliklerle birlikte uygulanabilir. Y6nlendirici ilkeler, INTOSAI anket raporundan ve 6alıŐma Grubu 6yelerinin deneyimlerinden elde edilen 6rneklemlerle a6ıklanmaktadır. Y6nlendirici ilkeler beŐ kısımda gruplandırılmıŐ olup aŐaĐıdaki paragraflarda her kısımda yer alan ilkelerle ilgili 6nemli konular 6zet halinde verilmektedir. İlkeler ise 2. b6l6mde a6ıklanmıŐtır.

Birinci Kısım : Sayıştay Becerileri

10. Sayıştay, değerli tavsiyelerle ve iyi uygulamaların yayılmasıyla sonu6lanan performans denetimleri aracılığıyla itibar sağlayacaksa, 6ok 6eŐitli uygun becerileri kullanma olanağına ve düzenlemeye konu olmuş sanayi kuruluşu hakkında eksiksiz bilgiye sahip olabilmelidir. SayıŐtaylar, personel deĐiŐimi ve paralel ya da ortak denetimler gibi tedbirler yardımıyla birbirlerinin deneyimlerinden 6ok Őey 6Đrenebilirler.

<i>Y6nlendirici İlkeler</i>	<i>Sayfa</i>
1. Beceri gereksinimleri	8
2. Becerilerin kazanılması	10

İkinci Kısım : Ekonomik Düzenlemenin Organizasyonu

11. Sayıştay, ekonomik düzenlemenin ama6ları, fonksiyonları ve yetkilerinin yanı sıra kontekstini de a6ık Őe6ik anlamak durumundadır. Düzenleyici organın; tarafsızlığını, g6venilirliğini ve yeterliliğini ne kadar sağlıklı bir Şekilde s6rd6rd6Đ6n6n, düzenleme fonksiyonlarını yerine getirmek i6in y6klenici kuruluşların faaliyetleri hakkında yeterli bilgi edinip

edinmediğinin ve danışma sistemlerinin ne kadar etkili olduğunun değerlendirilmesi 6nem taŐıtmaktadır.

<i>Y6nlendirici İlkeler</i>	<i>Sayfa</i>
3. Düzenlemenin 6er6evesi	12
4. Ama6lar, g6revler ve yetkiler	14
5. Tarafsızlık ve dürüstlük	16
6. Teknik yeterlilik	18
7. Bilgi gereksinimleri	19
8. Hesapverme sorumluluğu ve danışma	21

 6 nc  Kısım : Hizmet Arzı

12. Düzenleyicinin kilit ama6larından birisi eriŐimin tüketiciler ve 6zellikle en zayıf durumda olanlar a6ısından eriŐimin güven altına alınması i6in 6nemli hizmetlerin arzının garanti edilmesidir. Sayıştay hizmetle ilgili hangi standartların belirlenmiş olduğunu ve düzenleyicinin, yüklenici kuruluşların bu standartlara, uyup uymadıklarını nasıl izlediğini incelemek durumunda dır. Őikayet prosedürleri yürürlüğe konmalı ve etkin Şekilde uygulanmalıdır ve düzenleme ekonomi ilkelerinden daha geniş alana yayılır. Sağlık, güvenlik ve 6evresel konular da yaŐamsaldır. Sayıştay bu ama6ların da dikkate alınıp alınmadığını incelemek ve yorumlamak bakımından elveriŐli bir konumdadır.

<i>Y6nlendirici İlkeler</i>	<i>Sayfa</i>
9. Arzın güvenceli olması	23
10. Tüketicinin erişimi	24
11. Zayıf tüketicilerin ihtiya6larının karşılanması	25
12. Hizmet standartları	27
13. Tüketicilerin Şikayetleriyle ilgilenme	29
14. 6evreyle ilgili konular	31

D6rd nc  Kısım : Hizmetin Fiyatı

13. Düzenleyicinin bir diŐer 6nemli amacı ise tespit edilmiŐ fiyatın sunulan hizmetin kalitesiyle orantılı olmasını ve düzenlemenin sosyal amaçlarının bulunması halinde kamusal mal  destek unsuru da dahil olmak üzere, düzenlemenin sosyal amaçlarının fiyatlandırma rejiminde yansımını bulmasını saŐlamaktır. Bu kısımda, fiyat ve kontrollerini ve diŐer kontrolleri ilgilendiren meseleleri, yatırım programları dahil olmak üzere, yüklenici kuruluşların finansman maliyetlerinde dikkate alması gereken fakt6rleri ve arzın ve çevreyle ilgili amaçların güven altına alınması dahil olmak üzere, diŐer mülahazalar dikkate alınarak yüklenici kuruluşun verimliliğinin artırılması 6nlemleri incelenmektedir.

<i>Y6nlendirici İlkeler</i>	<i>Sayfa</i>
15. Fiyatların kontrolu	33
16. Fiyatla kalite arasında baŐlantı kurulması	35
17. Yüklenici kuruluşların verimliliğinin teşvik edilmesi	36
18. Yüklenici kuruluşların finansman maliyetleri	38
19. Yatırım	40

Beşinci Kısım : Rekabetin Geliştirilmesi

14. Son kısımda ise ekonomik düzenleyicilerin, hizmetlerin kalitesinde ve sonuç doŐurabilen fiyatlandırmadaki geliŐmeler de dahil, rekabetin geliŐtirilmesindeki rolüyle ve rekabeti 6nleyici uygulamalarla mücadeleyi de kapsamak üzere, rekabeti sürdürebilmek için atılması gereken adımlarla ilgili 6nemli konuları incelemektedir.

<i>Y6nlendirici İlkeler</i>	<i>Sayfa</i>
20. Tekelciliğin ve piyasaya egemen olmanın azaltılması	42
21. Tüketiciler tercihlerinin geliştirilmesi	44
22. Rekabeti 6nleyen uygulamalarla mücadele etme	45

Sonu

15. Ekonomik düzenlemeyle ilgili performans denetimlerinin yürütülmesinde, sayıŐtaylar, bir taraftan düzenleme sürecinin niteliği ile diğer taraftan da nasıl iŐlediĐi arasındaki ayrımı hatırdan ıkarmamalıdırlar. Sürecin niteliği konusunda sayıştay 6meğin kapsamlı değerlendirmenin 6nemine dikkat çekme ihtiyaını duyabilir, 6zelleŐtirme sırasında, düzenleyici rejim ne olursa olsun, iki süreç eŐ zamanlı olmalıdır. Ancak sayıştay siyasa veya siyaset konularına giriyormuŐ gibi g6r nmemeye dikkat etmelidir, zira sayıştayın ilgi alanı düzenleme siyasasıyla değil, düzenlemenin y6netimiyle ilgilidir. Bu siyasalar ülkeden ülkeye farklılık g6sterir. Düzenleme rejiminin nasıl iŐlediĐiyle ilgili olarak, düzenlemenin etkililiğini artırma y6n nde pek çok yararlı tavsiye getiren 6zenle seçilmiŐ incelemeler hakkında y6nlendirici ilkelerde açıklanmıŐ pek çok kanıt bulunmaktadır.

Birinci Kısım : Sayıştay Becerileri

Y6nlendirici ilke 1: Beceri gereksinimleri

Y6nlendirici ilke

Sayıştay, ekonomik düzenleyici ile ilgili denetim sorumluluklarını belirlemeli ve düzenleyicinin bütçe uygulamasını incelemek için gereken finansal denetim becerilerine ilaveten, ekonomik düzenlemenin performansını değerlendirirken hangi uzmanlık becerilerine ihtiyaç duyduğunu saptamalıdır.

Y6nlendirici ilkenin gerekçeleri

Sayıştay, çoğu kez, düzenleyicinin, hem finansal hem de performans denetisidir.

İster h k met altında bir bakanlığın bünyesinde isterse de ayrı bir birim olarak 6rg tlenmiŐ olsun, ekonomik düzenleme fonksiyonu niŐpeten az sayıda personelle ve buna uygun küçük bir idar  bütçe ile yürütülmektedir. Sayıştayın, paranın harcanmasına (Y6nlendirici ilke:5), mevzuata ve i kontrollara uygunluğa dikkat g6sterme yükümlülüğüne rağmen, bu bütçe uygulamasının denetimi, farklı yeni tekniklerin ortaya çıkmasına yol açmayabilir.

Buna karŐıllık, düzenleyicinin eylemlerinin ve kararlarının tüm vatandaŐları, büyük yüklenici kuruluşları ve belki de ekonominin bütününü etkilemesi muhtemeldir. Hem vergi verenler hem de düzenlemeye konu olmuş yüklenici kuruluŐlarca sağlanan hizmetlerin tüketicileri olarak vatandaşlar, sayıştaylardan, ekonomik düzenlemenin performansının artırılmasının, düzenleyicilerin hesapverme sorumluluğunun güçlendirilmesinin ve düzenlemeye konu sanayi kuruluşlarının duyarlılıklarının geliŐtirilmesinin yollarını g6stermelerini istemektedirler.

Sayıştayın bu beklentileri karŐılamak ve düzenleyicilerin ve/veya hizmetleri sunan düzenlemeye konu yüklenici kuruluşların performans denetimlerini gerçekleştirmek için bir dizi uzmanlık becerisine sahip olmaları gerekir. Bu beceriler arasında yüklenici kuruluşların ve düzenleyicinin alıŐmalarının

dayanağını oluşturan sözleŐme ve yasalar ile ilgili esasların anlaşılması ve düzenleyici kararların yüklenici firmalar ve tüketiciler üzerindeki etkisini değerlendirebilmesi için ekonomik analizde, muhasebede, istatistikte, nicel ve nitel değerlendirme tekniklerinde uzmanlaŐılması yer almaktadır. Sayıştay, kıyaslama, maliyet-fayda analizleri, risk analizleri ve davranıŐ anketleri gibi disiplinler hakkında da bilgiye gereksinim duyar.

Bu becerilerle donanmıŐ olan sayıŐtaylar, ekonomik düzenleyicilerin ve bunların düzenlemesine konu olan sanayi kuruluŐlarında çoğu kez yüksek düzeyde uzmanlık ve teknik bilgi gerektiren alanlarda, denetimler gerçekleŐtirmiŐlerdir. Örneğin bir ülkede, sayıştay, bankaları sermaye, diğer varlıklar, gelirler, likidite ve mal  pozisyonları a ısından inceleyerek devlet bankalarının faaliyetleriyle ilgili değerlendirmeler (evaluations) yapmıŐtır (Arjantin).

Y6nlendirici ilke 2: Becerilerin kazanılması

Y6nlendirici ilke

Sayıştay, ekonomik düzenlemelerin performans değerlendirmelerini güvenilir biÇimde yerine getirme imkanına sahip olmak amacıyla ihtiyaÇ duyduğu kurum iÇi temel becerileri belirleyip temin etmeli ve gerektiğinde bu becerileri dıŐarıdan uzman desteğiyle takviye etmelidir.

Y6nlendirici ilkenin gerekÇeleri

Ekonomik düzenlemeyi tüm y6nleriyle incelemek iÇin gereken bütün becerileri istihdam etmeye ve kurum iÇinde bulundurmaya ŐalıŐmak sayıştay aÇısından Çok masraflı olur. Ne var ki, daha iyi hizmet iÇin tüketiciler talebi arttığından ve 6zelleŐtirme yapıldığından sayıştay, kendisini, vatandaşlara sunulan Çok sayıda düzenlenmiŐ hizmetleri kapsamına alan gittikÇe artan sayıda düzenleyici organı değerlendirmek durumunda bulabilir. Sahip olduğu beceriler tabanını düzenli biÇimde ayarlayabilmesi bakımından sayıştay, hızla deęiŐen düzenleme koŐullarında karma becerilere duyulan gereksinimin devamlı geliŐmekte olduğunu unutmadan, hangi zorunlu becerileri esas g6revinin bir parŐası olarak sürekli istihdam edeceğine ve hangilerini her olaya bağlı olarak dıŐarıdan tedarik edeceğine karar vermelidir.

Düzenlemenin denetimi hakkındaki INTOSAI anketi Őoęu sayıştayın bu tür performans değerlendirmeleri yaptığını ortaya koydu. SayıŐtaylar ekonomik düzenlemenin denetiminde uzmanlaŐan ekipler kurmakta ve bu ekiplerin becerilerini sırf bu amaŐla (ad hoc basis) sağlanan ve en son geliŐmeleri konu alan dıŐsal tavsiyelerle takviye etmektedirler.

SayıŐtaylar denetim metodolojileri konusunda birbirleriyle deneyimin ve bilgi paylaŐımının ve personelin geŐici g6revlendirmeler yoluyla deęiŐtirilmesini yararlı bulmaktadırlar. Bu tür deneyim ve personel deęiŐiminin yoęunlaŐtırılması bakımından fırsatlar bulunmaktadır. INTOSAI'in b6lgesel grupları iÇindeki ya da benzer meselelerle karşı karŐıya kalan sayıŐtaylar arasındaki fırsatlar buna 6rnektir. Bu sayıŐtaylar, 6rneğin, tamamlayıcı performans denetim metodolojilerinin uygulanmasının benzer ekonomik düzenleme konularına fayda

sağlayacağı durumlarda ortak ya da paralel denetimler yapmayı dikkate alma ihtiyaını duyabilir.

Ekonomik düzenlemenin nasıl iŐlediėini daha iyi anlamaları ve daha sonraki performans incelemelerinde uygulayabilecekleri uzmanlığı kazanmaları amacıyla, kendi personelinin geğici olarak düzenleyici organlarda g6revlendirilmesini araŐtırmak sayıştay açısından yararlı olabilir. Sayıştay ayrıca, performans denetiminin rolünü daha iyi anlamalarını sağlamak amacıyla düzenleyici organlardan geğici olarak personel almaya ihtiyaç duyabilir.

İkinci Kısım :Ekonomik Düzenlemenin Organizasyonu

Yönlendirici ilke 3: Düzenlemenin çerçevesi

Yönlendirici ilke

Sayıştay, performans değerlendirmelerini yapabilmek için, düzenleyici kurumun hangi kontekst içinde çalıştığını açık seçik anlamak durumundadır.

Yönlendirici ilkenin gerekçeleri

Ekonomik düzenlemenin ayrıntıları ülkeler ve sanayi kuruluşları arasında farklılık göstermekte ise de, bir çok ortak amacı ve özellikle de; düzenlemeye konu olmuş işletmelerin temel hizmetlerin vatandaşlara hakkaniyetli bir fiyattan sunulmasını sağlamak; tüketicileri tekelci gücün suiistimaline karşı korumak; sosyal amaçları gerçekleştirmek; ve bu amaçlara ulaşmak amacıyla rekabeti geliştirmek gibi amaçları paylaşmaktadır. Sayıştay, düzenlemenin etkisini inceleyebilecek bir konumda bulunmak için düzenleyenle düzenlenenin birbirleriyle ve tüketicilerle etkileşim içinde bulunduğu dinamikleri kavramalıdır.

Pek çok ülkede düzenleme fonksiyonları doğrudan doğruya yürütme içindeki bakanlıklar tarafından yerine getirilmektedir. Diğerlerinde hükümete hesap verme durumunda olan yardımcı düzenleme komisyonları bulunmaktadır (Hindistan). Gittikçe azalan sayıdaki örnekte ise düzenleme, hükümete belli bir uzaklıkta bulunan tipik kamu organları (genellikle kurullar, zaman zaman bireyler, ayrıca özel sektör şirketleri) ya da kendi kendini düzenleyenler tarafından yerine getirilmektedir. Bazen düzenleme fonksiyonu spesifik işletmeler, örneğin kamu hizmetleri sunan tekellerin özelleştirilmesi ile ilgili olarak kurulan düzenleyici kurumlar temelinde uygulanmaktadır; daha az sayıdaki örnekte ise bu fonksiyon genel bir düzenleyici kurum örneğin, genel bir rekabet kurumu tarafından yürütülmektedir. Bir çok durumda ilgili sanayi kuruluşu, birden fazla kurumun; örneğin, her biri yetkileri ve sorumlulukları itibarıyla birbirlerini tamamlayan ve birbirleriyle örtüşen ya da rekabet eden

yürütme içindeki bakanlıkların ve 6zel ya da genel düzenleyici kurumların düzenlemesine tabi tutulabilmektedir. Sayıştay diğer kuruluşların faaliyetinde bulunmalarının ya da hareketsizliklerinin düzenleyicinin aldığı kararları nasıl etkileyebildiğini bilmeli ve denetimlerinin kapsamını belirlerken ve denetimleri yürütürken bu durumu g6z 6n nde bulundurmalıdır (Polonya).

6zelleŐtirilmiŐ bir sanayi kuruluşunda - 6zellikle tekelci yetkilerle - uygun bir düzenleme yapısının 6zelleŐtirme aŐamasında uygulamaya konulması gerekir, zira daha sonra meseleleri düzene sokmak zor olacaktır (Rusya). 6zelleŐtirme yapılmadan 6nce, 6zelleŐtirilen Őirketlerin ulaŐmaları gereken standartların ele alınması da 6nemlidir (Zambiya).

Düzenleme yapılmıŐ piyasalarda sürekli deđiŐim yaŐanmaktadır. Zaman zaman bu deđiŐim, telekomünikasyon sekt6r ndeki gibi, çok hızlı olabilir. Sayıştay, düzenleyicilerin piyasadaki deđiŐimlere uyum g6stermede esnek olduğu iyi uygulama 6rneklerini belirleyerek ve bunların tanıtımını yaparak düzenleme çerçevesinin, gelişmeye ayakbağı olmaması için bu geliŐmelerin gereğini nasıl yerine getirdiğini kontrol etmek durumundadır.

Y6nlendirici ilke 4: Amaçlar, g6revler ve yetkiler

Y6nlendirici ilke

Sayıştay, düzenleyicinin üzerine düŐen g6revleri ne kadar etkin yerine getirdiğini incelemek iÇin onun amaçlarını, g6revlerini ve yetkilerini aÇık seÇik kavramalıdır.

Y6nlendirici ilkenin gerekçeleri

Düzenleme amaçları çoğunlukla yasalarda belirlenmekte ise de, bazı durumlarda h k met ya da bizzat düzenleyici tarafından saptanır. Sayıştay düzenleyici organın faaliyetlerinin yasal temelinin yeterliliğini kontrol etmek amacıyla, ona verilen yetkileri incelemelidir. Sayıştay, düzenleyici organ ile ilgili herhangi bir yasal kısıtlamayı ya da diğer sınırlamaları ve bunların, g6revlerini yerine getirirken organın verimliliğine ve etkililiğine nasıl etki yaptığını da incelemelidir. Sayıştayın, düzenleyicinin karar-alma sürecini (formel ve enformel), bilgi sistemlerini ve iş kontrol sistemlerini de aÇık bir biÇimde anlaması gerektiği Őüphesizdir.

Düzenleyici organlar, genellikle, kimileri diğerleriyle çekiŐen amaçlara ulaşmak iÇin çaba g6stermektedirler; Su sağlanmasında olduğu gibi temel kamusal hizmetlerin tedarikini gerçekleŐtirirken tüketiciyi, tekeli g çlerin suiistimaline karşı korumak; ve sigorta ve emeklilik hizmetlerinin sağlanmasında rekabetin ve yeniliklerin 6n  tıkanmazken bu hizmetleri verenlerin finansal aŐıdan sağlamlığını dikkatli bir biÇimde izlemek bu amaçlara 6mektir. Düzenleyicinin amaçlara ulaŐma y6n ndeki fonksiyonlarını incelerken sayıştay, düzenleyicinin izlediği siyasa amaçlarının yerindeliğini sorgulamamaya dikkat etmelidir. Ancak düzenleyicinin sorumluluklarını ne 6l de yerine getirdiğini ve mevcut düzenleme yapısının, organın belirlenmiş amaçlarını gereğince inceleyebilmek iÇin sayıştayın, bu amaçların neler olduğunu iyice kavraması gerekir.

 ekiŐmeli amaçların bulunduğu durumlarda, sayıştay, düzenleyicinin, 6meğin, ekonomik ve sosyal amaçlar arasında ya da belirli amaçlar iÇin de savunulabilir bir denge kurmuş olup olmadığını incelemelidir. 6meğin, tüketicilerin çıkarlarını en üst düzeye çıkarmak konusunda kısa d6nemde mümkün olan en d Őuk fiyatlar iÇin baskı yapılması rekabetin ve uzun d6nemli çıkarların

geliŐmesini geciktirebilir. Bu tür ekilŐmeli amaçların üstesinden nasıl gelineceğini kararlaŐtırmak düzenleyicinin g6revidir; sayıştay, düzenleyicinin 6ncelikleri belirlemeyle ilgili sorumluluğunu gasp etmemeye dikkat etmelidir. Bir  lkede (BirleŐik Krallık) sayıştay, d6rt büyük düzenleyici organın kendi yasal g6revlerini gerçekleştirmek, 6zellikle de, tüketicilerin çıkarlarını korumakla birlikte yüklenici firmaların düzenlenmiŐ faaliyetlerini finanse etmelerine de olanak sağlanması hususunda, sağladığı dengeyi inceledi. Ayrıca sayıştay, (BirleŐik Krallık) düzenleyici organların yetkilerini, g6revlerini ve 6nceliklerini karŐılaŐtırdı, kıyasladı ve aralarındaki farklılıkları tespit etti. Daha sonra düzenleyiciler, danışma uygulamalarından, düzenlenmiŐ hizmetleri sunanlarca ihtiyaç duyulan yatırımların getiri oranını hesaplayabilmeye yarayan tekniklere kadar bir çok farklı konu üzerinde daha ortak bir yaklaŐım benimsemek amacıyla birlikte çalıŐtılar.

Y6nlendirici ilke 5: Tarafsızlık ve dürüstlük

Y6nlendirici ilke

Sayıştay, düzenleyici fonksiyonların doğru olarak ve dürüst bir biçimde yürütülmesini sağlamak üzere hangi kuralların ve prosedürlerin oluŐturulduđunu ve iddia edilen yanlış uygulamaların düzenleyici organ ya da çalıŐanları tarafından soruŐturulup soruŐturulmadıđını incelemelidir.

Y6nlendirici ilkenin gerekçeleri

Bir çok ülkede düzenlemeye konu olmuş sanayi kuruluşları gayri safi milli hasılanın 6nemli bir b6l m n  oluŐturmaktadırlar ve milyonlarca insanın ekonomik çıkarlarına etkide bulunmaktadırlar. Tüketiciler düzenleyici organın, egemen yüklenici kuruluşlar karşısında kendi çıkarlarını savunabilecek durumda olduklarından emin olma ihtiyacındadırlar. Yüklenici kuruluşlar da düzenleyici organın, yeterli düzeydeki hizmetler karŐılıđında adil bir kazanç sağlamalarının engellenmeyeceğinden emin olmalıdırlar.

Düzenleyicinin etkili bir Şekilde çalıŐabilmesi ve çalıŐmaları için genel bir kabul sağlanabilmesi için, organ, siyasal baskılardan azade olmalı ve düzenlemeye konu yüklenici kuruluşların etkilerine direnç g6stermelidir ki, verdiği kararlar kamuoyunda tarafsız kararlar olarak algılsın. Sayıştay, düzenleyicinin, kaynağı ne olursa olsun, bu tür baskılara karşı koyabilmesine imkan verecek yeterli kurallar ve prosedürler oluŐturduđunu ve uyguladığını kontrol etmek durumundadır. Belirlenmiş kurallardan ve prosedürlerden herhangi bir sapma olduğunda, sayıştay, ilgili prosedürleri güncellenmesinin gerekip gerekmediği dahil olmak üzere, bunun nedenlerini de değerlendirmelidir. 6nemli bir alan da düzenleyici organın; personeli belirli faaliyetlerden men etme gibi, ki buna düzenleme yapılmıŐ Őirketlerde pay sahibi olma, Őirketlerden değerli hediyeler kabul etme ya da yüklenici kuruluŐlarla bağlantılı veya düzenleyici organın s6zleŐmeye g6re sağladığı iŐlerde kendi hesaplarına iŐlere giriŐme dahildir, çıkar çatıŐmalarının engellenmesi amacıyla 6ng6r lm Ő kurallara uyup uymadığıdır (Peru). Sayıştay, ayrıca, düzenleyiciden bir hayli fazla kaynağa sahip olan güçlü yüklenici kuruluşların baskılarıyla ortaya çıkabilecek olan sanayi egemenliği kurma risklerinin de bilincinde olmalıdır. Bunun yanı sıra, tüketicileri desteklemek amacıyla tasarlanan düzenleyici kararların, 6rneğin, fiyat ve k r

kontrollarının yüklenici kuruluşların finansal yönden ayakta kalabilmesini ve dolayısıyla temel hizmetlerin sunumunun kuŐkulu hale getirmesi gibi bir aksi tehlike söz konusudur.

Düzenleyiciler kamu görevinin gereğince icrası ve hesapverme sorumluluğu bakımından aldıkları kararların gerekçeleriyle ilgili olarak yeterli kayıtları tutmalıdırlar. Bir lkede (BirleŐik Krallık) sayıştay ve parlamento tarafından yapılan incelemenin ardından, bir düzenleyici, önemli kararlara ulaŐmada benimsenen gerekçelerin daha açık biçimde kaydını tutmak amacıyla kendi belgeleme prosedürlerini daha yetkin hale getirdi.

Y6nlendirici ilke 6: Teknik yeterlilik

Y6nlendirici ilke

Düzenleyicinin, fonksiyonlarını, düzenlemeye konu yüklenici kuruluşlar ve bu kuruluşların içinde faaliyettedir bulunduğu piyasalar hakkında yeterli düzeyde bilgiye sahip olarak yerine getirebilmesine olanak sağlamak için sayıştay, yeterli ehliyyette personele sahip olma ve uzman tavsiyelerine eriŐme konularında, düzenleyicinin hangi adımları attığını incelemelidir.

Y6nlendirici ilkenin gerekçeleri

Düzenleyicilerin, düzenledikleri yüklenici kuruluşlar hakkında bilgi sahibi olmaları gerekir. Birbirinden tamamıyla farklı riskler s6z konusudur; bir taraftan yüklenici kuruluşlardan bilgisiz kalacak Şekilde belli bir dereceye kadar uzak kalma ve bu yüzden sanayi kuruluŐunun güvenini kaybetme (düzenleme yapıcı olacaksa 6nemlidir); diğer taraftan da sanayi kuruluŐuyla, 6zellikle de mevcut üyelerden deĐiŐimin yavaŐlamasını arzu edenlerle, iŐbirliĐine çok fazla istekli olma ve piyasaya yeni katılanların cesaretini kırma. Düzenleyicinin ve kilit personelin menŐei bu konuların ele alınmasında 6nemli bir 6gedir; değerli dıŐ uzmanlara eriŐimin yanı sıra çok farklı deneyimlerden ve ilgili disiplinlerden personelin iŐihdamını sağlama ve kilit konumdaki düzenleyici personelin düzenli olarak deĐiŐtirilmesi, yeterliliği ve bağımsızlığı güvence altına almada 6nemli olabilir.

Sayıştay, g6revlerini etkin bir Şekilde yerine getirebilmesi için düzenleyici personelin gerekli teknik becerilere sahip olup olmadığını ve içinde çalıŐtıkları sekt6r   etkileyen en son teknik geliŐmeler konusunda bilgilerinin bulunup bulunmadığını incelemelidir (Peru). Ayrıca Sayıştay, dıŐ danıŐmanlık ve kurum içi uzmanlık arasında karma yapma, düzenleyici personelin düzenleyici organın gerçekten ihtiyaç duyduğu disiplin, uzmanlık ve deneyim setini yansıtıp yansıtmadığı ve ne kadar verimli ve etkili çalıŐtıkları gibi konuları da incelemelidir. Bir  lkede (Polonya) sayıştay, enerji sekt6r  ndeki düzenleyicinin, diğer ülkelerin deneyimlerini de içeren kapsamlı bir eğitim programıyla personelinin bilgisini geliŐtirdiĐini ve g ncelleŐtirdiĐini tespit etmiştir. Bir baŐka ülkede (BirleŐik Krallık), sayıştayın tavsiyesi üzerine, telekom  nikasyon end  strisinin düzenleyicisi, ilgili sanayi alanında uzmanlığı bulunan daha fazla sayıda kiŐiyi iŐe alma giriŐiminde bulunmuŐ ve personelinin iş becerilerini artırmak için kendi eğitim programını yeniden yapılandırmıŐtır.

Y6nlendirici ilke 7: Bilgi gereksinimleri

Y6nlendirici ilke

Sayıştay, düzenleyicinin, kendi fonksiyonlarını verimli ve etkin bir biÇimde yerine getirmesine imkân verecek Şekilde, yüklenici kuruluşlar hakkında yeterli ve güvenilir bilgi edinip edinmediğini saptamalıdır.

Y6nlendirici ilkenin gerekçeleri

Düzenleyiciler muhtemelen düzenledikleri yüklenici kuruluşların faaliyetleri hakkında onlardan daha az bilgi sahibidirler. Muhtemelen de düzenleme g6revlerini yerine getirebilmek bakımından gereksinim duydukları çoğu bilgi iÇin yüklenici kuruluşların desteğine ihtiyaç duyarlar. Yüklenici kuruluşlar kendi faaliyetleriyle ilgili günlük geliŐmelere daha yakındırlar ve faaliyetleriyle ilgili olarak düzenleyiciye sağladıkları bilgileri kontrol edebilecek konumdadırlar. Bir  lkede (Polonya) enerji sekt6r ndeki düzenleyici finansal durumuyla ilgili yeterli araŐtırmayı yapmadan bir yüklenici kuruluŐa lisans verdi. Altı ay sonra yüklenici kuruluŐ iflas etti.

Bu dengesizlik düzenleyicinin bazı amaçlarına ulaŐmasını engelleyebilir. 6rneğin, düzenleyici yüklenici kuruluşun sunduğu hizmetin fiyatını maliyetine yakın tespit etmek isteyebilir. Düzenleyici yüklenici kuruluŐa g6re maliyetler hakkında daha az bilgi sahibi olduğundan, düzenleyiciyi daha yüksek bir fiyat belirlenmesi gerektiğine ikna edebilmek iÇin maliyetlerin, yüklenici kuruluŐa, aŐırı miktarda hesaplanması güdüsü ortaya çıkabilir.

Sayıştay, düzenleyicinin, bu bilgi dezavantajını en alt düzeye indirmek amacıyla ne gibi 6nlemler aldığını incelemelidir. Bu, düzenleyicinin bilgi gereksinimlerini ve düzenleyici kurumun yüklenici kuruluşlardan bilgi talep etme yetkilerinin yeterliliğini ve aynı zamanda düzenleyici kurumun kendi bilgi gereksinimleriyle ilgili olarak yüklenici kuruluŐlarla mutabakata varmadığını g6zden geŐirmeyi kapsar (veri toplama masraflıdır ve bilginin 6zellikleri üzerinde 6nceden bir uzlaŐma sağlanırsa maliyetler azaltılabilir). EĞer düzenleyici bilgiyi, farklı yüklenici kuruluŐa ve/veya zamana g6re karŐılaŐtırmayı (kıyaslama) arzu ederse, bilginin standart bir formatta toplanması gerekir. Düzenleyici, sunulan herhangi bir bilginin doğru ve güvenilir olduğu konusunda güven duymalıdır. Bir  lkede, (BirleŐik Krallık) 6rneğin, su sekt6r n n düzenleyicisi, yüklenici kuruluşlar

tarafından sağlanan bilgilerin kalitesi hakkında düzenleyiciye rapor sunma resm  görevi bulunan bağmsız uzmanlar istihdam etmelerini yüklenici kuruluşlardan talep etmektedir.

Daha genel olarak, sayıştay, düzenleme rejiminin doğru bilgilerin sağlanması desteklemek üzere cezaları ve teŐvikleri içerip içermediğini de incelemelidir. Örneğin, bazı düzenleyicilerin yüklenici kuruluŐlara, para cezası vererek ya da sıkı fiyat kontrolleri uygulayarak cezalar koyma yetkisi bulunmaktadır. Bazı ülkelerde bu tür yetkiler teŐviklerle dengelenmekte, yüklenici kuruluşun maliyetlerini düŐürmesi ve herhangi bir menfaat sağlamayacağına inanılması durumunda bunu gerçekleŐtirme imk nı olduğunu düzenleyiciye bildirmede pek az m Őevvike sahip olmakta; maliyet düŐürmenin faydalarının Şirketler ve tüketiciler arasında paylaŐılmasının sağlanması durumunda ise, yüklenici kuruluşların iŐbirliėine gitme olasılığı artmaktadır. (Yönlendirici ilke:15)

Y6nlendirici ilke 8: Hesapverme sorumluluğu ve danışma

Y6nlendirici ilke

Sayıştay, düzenleyicinin, ticari sırların korunması ihtiyaına kamu menfaatinin gerektirdiği durumlarda gereken dikkati g6stererek, ilgili taraflara danışma düzenlemeleri de dahil olmak üzere, kendi kararlarının ve faaliyetlerinin kamuoyu ve parlamento tarafından denetimine yardımcı olmak amacıyla hangi adımları attığını incelemelidir.

Y6nlendirici ilkenin gerekçeleri

Düzenleme g6revi ister h k met bünyesindeki bir bakanlık içinde ya da bakanlığa sorumlu olunarak isterse (hükümetten) belirli bir uzaklıkta yerine getirilsin, bu g6rev, kamu menfaatinedir ve kamuoyu g6z nde kendi meŐruluĐunu ortaya koyması için düzenleyici organın faaliyetleri hakkında hesap verebilir olması gerekmektedir. SayıŐtaylor raporları bu hesapverme sorumluluğunun güvence altına alınmasına büyük katkı sağlayabilir.

Bir çok durumda yüklenici kuruluşların (ancak genellikle tüketiciler değil) düzenleyicinin kararlarına karşı mahkemelere baŐvurma hakkı vardır. Düzenleyiciler tarafından baŐvurulan danışma faaliyeti ve kararları dolayısıyla yaptıkları açıklamalar, kendi faaliyetleri ile ilgili kamuoyu denetimine yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Onların esneklikleri ve değer hükümlerindeki takdir yetkileri ne kadar y kseksse, kamuoyunun kavramasına destek vermek amacıyla, karar almalarındaki Őeffaflık olgusu da o kadar g clicd r. Ancak ticar  sıradan, 6rneğin istikrarı ve güveni sürdürmenin düzenleme uygulamasının kilit bir hedefi olduğu finans sekt6r nde tartışma g6t rmeyecek problemler s6z konusu olabilir ve çok aŐırı açıklama istekleri gerçek iŐletme faaliyetini kayıt dıŐına y6neltebilir. Ancak, düzenleyiciler faaliyetlerini olabildiğince açık bir biçimde açıklamaya  alıŐmaladırlar. Danışma, halka açık toplantılar, düzenleyicilerin çalışma metotlarının 6rneğin -kanıt değerlendirmesinin ve kararların gerekçelerinin- açıklanması ve formel danışma dokümanları gibi çok farklı Őekillerde olabilir. Uygun danışma ihtiyaı, sürecin çok hantallaŐtırılması ve yasalara k6r  k6r ne uyulması risklerine karşı dengelenmelidir.

Sayıştay, düzenleyici organın, 6nemli bir karar almadan 6nce incelemesi gereken konular hakkında 6nceden iŐtiŐarede bulunmak; almıŐ olduğu kararların gerek6elerini a6ıklamak; ve ulaŐmıŐ olduğu ayrıntılı sonu6ları haklı 6ıkaracak değerlendirmelerle ilgili finansal ve diğer bilgileri, imk nları elverdiği 6l6de, yayımlamak amacıyla yapabileceklerinin hepsini yapıp yapmadığını incelemelidir. Bir 6lkede (BirleŐik Krallık) sayıştayın 6alıŐması, düzenleyici organları daha a6ık olmaya ve gittik6e artan oranda ilgili taraflarla iŐtiŐarede bulunmaya teşvik etmiştir.

Kamuoyu ve parlamento tarafından yapılan denetimin 6nemli bir y6n  de belirli bir düzenleme rejimi ile bağlantılı olarak maliyetler ve kazan6larla iliŐkilidir. Bu y6n  incelerken sayıştay, düzenleyicinin, düzenleme kararlarını alırken, olası maliyetleri ve kazan6ları ne 6l6de hesaba kattığını ve düzenleyicinin bu konular hakkında 6rneğin, hükümete ve parlamentoya sunulan raporlarda, periyodik değerlendirmelerde ve raporlamalarda bulunup bulunmadığını incelemelidir. Bulgularına bağlı olarak sayıştay, incelenmekte olan düzenleme uygulamalarının maliyet/fayda değerlemesini yapmaya gerek duyabilir.

 ç nc  Kısım : Hizmet Arzı

Y6nlendirici ilke 9: Arzın güvenceli olması

Y6nlendirici ilke

Sayıştay, yüklenici kuruluşlar tarafından en azından statü gereği sunulması gereken temel hizmetlerin sağlanmasını ve hizmetin arzında bir aksaklık ortaya çıktığında tüketicilerin zararlarının telafi edilmesini güvence altına almak amacıyla, düzenleyici tarafından alınan tedbirleri incelemelidir.

Y6nlendirici ilkenin gerekçeleri

Gaz, su ve elektrik gibi hizmetlerin tedariki tüm vatandaşlar a ısından yaşamsal 6nemdedir; güven duyulan finans ve bankacılık hizmetleri ve güvenilir ve emniyetli toplu taŐma sistemleri de bunlar kadar 6nemlidir. Yüklenici kuruluşların içinde  alıŐmak zorunda oldukları ve fiyat kontrollerindeki mutabakatlarında olduğu gibi, kabul ettikleri bir çok durumda güvenlik gerekleri mutlak olarak düŐünülmektedir. Yüklenici kuruluşların bahsi geçen güvenlik gereklerine kıyasen performansının izlenmesi, çoğu kez ekonomik alandaki düzenleyiciden çok sağlık ve güvenlik alanlarındaki düzenleyicilerin sorumluluğundadır.

Sayıştay, yüklenici kuruluşların gereken hizmeti sağladıkları hususunda, ekonomik düzenleyicinin nasıl tam olarak ikna olduğunu kontrol etmelidir. Bu, muhtemelen, hem düzenleyiciden hem de yüklenici kuruluşlardan tüketicilerden bilgi talep etmeyi (6meğin anketler yoluyla) gerektirir. EĞer yüklenici kuruluŐ ihtiyaç duyulan hizmeti sunmada baŐarısız olursa, düzenleyici, tüketicilerin çıkarlarını koruyabilir ve herhangi bir telafi edici 6deme yapılmasını sağlayabilir. Sayıştay bu konularda düzenleyicinin tüketicisi adına hareket edip etmediğini kontrol etmelidir. Bir ülkede, düzenleme faaliyeti, telefon, elektrik ve su gibi hizmetlerin kırsal alanlara ilk defa g6t r lmesine 6nc l k etmiştir (Guyana). Diğer bir ülkede düzenleyici, suyun yeterli miktarda temini amacıyla, Şirketin ciddi baŐarısızlıĐının ardından su Őirketinin gelirini 40 milyon Sterlin düŐürmüŐtür. Ayrıca düzenleyiciler, Őirketlere, verimliliklerini artırmak amacıyla (Y6nlendirici ilke:17) sağlanan teŐviklerin tüketicilerin çıkarlarına aykırı olarak iŐleyebilmesi tehlikesine, 6rneğin, yetersiz güvenlik düzenlemeleri ya da bildirilen gaz kaçaklarıyla ilgilenmenin gecikmesi tehlikelerine karşı da 6nlem almak durumundadır.

Yönlendirici ilke 10: Tüketicinin erişimi

Yönlendirici ilke

Sayıştay, düzenleyicinin tüketicilerin hizmetlere erişmesini nasıl güven altına almaya çalıştığını ve yüklenici kuruluşların farklı tüketici grupları arasında adaletsiz bir biçimde ayırım yapmalarının engellenip engellenmediğini incelemelidir.

Yönlendirici ilkenin gerekçeleri

Tüketicilerin düzenlemeye konu olmuş hizmetlere makul bir biçimde erişimi önemlidir. Düzenleyicinin, belli bir grup tüketici için (örneğin, kırsal kesimde yaşayanlar) ya da geçerli bir neden bulunmadan hizmet talebi reddedilen tüketiciler için, sosyal eşitsizlik yaratan sonuçları önlemek amacıyla harekete geçmesi gerekebilir. Düzenleyicilerden sık sık azınlık gruplarının çıkarlarını korumaları istenir. Bir ülkede, örneğin, düzenleyici, otobüs hizmetlerinde özürlü vatandaşlar bakımından iyileştirmeler sağlamıştır (Arjantin).

Tüketicilerin rahatlığı da hesaba katılmalıdır. Örneğin, telefon şirketleri, alan kodu numaralarını sık sık ve yeterince danışmaksızın değiştirirlerse, telefon kullanıcıları maruz kaldıkları rahatsızlığa ve masrafa öfkelenirler. Bir ülkede, düzenleyici bu tür problemleri, hem endüstriyi ve hem de tüketicileri kapsayan bir telekomünikasyon rakamlama danışma grubu oluşturarak çözmüştür (Yeni Zelanda). Düzenleyiciler, örneğin, belirli hizmetlere atfettikleri önemi ve gelişen hizmet seviyeleri için ne kadar ödemeye hazır olduklarını tespit etmek amacıyla, tüketicilere yönelik olarak giderek daha çok sayıda anket yapmaktadırlar. Bu tür yöntemlerle, düzenleyiciler, gelişen hizmetlere daha iyi erişim amacıyla tüketicilere yapılan talepleri daha eksiksiz ele alabilmelidir. Sayıştay, iyi uygulama örneklerinin incelenmesinde ve yayımlanmasında önemli bir görev üstlenebilir.

Y6nlendirici ilke 11: Zayıf tüketicilerin ihtiyaçlarının karşılanması

Y6nlendirici ilke

Sayıştay, düzenleyicinin, yüklenici kuruluşlarının zayıf grupların hizmetlere eriŐmelerinin sağlanmasıyla ilgili yasal 6devlerine uyup uymadıklarının nasıl izlendiğini incelemelidir.

Y6nlendirici ilkenin gerekçeleri

Bir çok ülkede, 6nemli 6l de de geliŐmekte olan dünyada, temel hizmetler için yüksek fiyat tespiti, yeterli seviyede hizmet elde edilmesinde tüketicilerin 6n nde bir engel olarak durmaktadır. Düzenleyici, tüketicilerin, kendilerinden 6denmesi istenen bedel karŐılıėında makul seviyede bir hizmet almalarına imkân verecek Şekilde fiyatları indirtme yetkisi bulunabilir. Bir çok düzenleyici, bu Şekilde tüketiciler adına hareket etmeye baŐlamıŐtır. Bir ülkede düzenleyici, telefon sanayi kuruluŐundan, aksi durumda telefon satın alamayacak olan tüketiciler için, d Őuk 6zel bir fiyat sistemi getirmesini talep etmiştir (BirleŐik Krallık).

D Őuk gelir grupları 6zellikle zayıf durumdadırlar, çünkü temel hizmetlerin fiyatı, muhtemelen, bunların harcamaları içinde yüksek bir orana tekabül etmektedir. Sunulan hizmetin izlenmesi ve bu tür grupları desteklemek amacıyla yüklenici kuruluşlardan 6zel 6nlemler almalarının talep edilmesi, genellikle, düzenleyicilerin sorumluluğuna verilmiŐtir. Sayıştay, yüklenici kuruluŐlara yüklenilen mükellefiyetlere (sosyal sigorta mevzuatından kaynaklananlar da dahil) uyulup uyulmadığını kontrol etmelidir. Bu alanlarda alınan 6nlemler, güçsüz grupların g6rd kleri muamelelerde oldukça çarpıcı geliŐmelere yol aabilir. 6rneğin, düzenleyici tarafından alınan bir 6nlem, elektrik kullanımı bağlantısı bulunmayan insanların sayısında, 1990'da 55.000'den 1997'de 471'e varan bir azalmaya katkıda bulunmuŐtur (BirleŐik Krallık). Her ne kadar güçsüz tüketicilerin fiyat indirimlerinden yarar sağlayabilme potansiyelleri bulunsa da, sayıştay, bu tüketicilerin, zaman zaman gereken 6l de maksimum fayda elde edemedikleri durumlara dikkat çekebilir. 6rneğin, bir ülkede, ülke içi gaz tedarikinde rekabetin baŐlamasının ardından fiyatlar tüm tüketiciler aısından gerçek anlamda düŐtü. Tüketicilerin sağladıkları tasarruf, faturaların 6denme

tarzlarına g6re farklılıklar g6sterdi. Genel olarak otomatik 6deme talimatıyla 6deme yapan tüketiciler, fakir insanların da dahil olduğu, kartlı peŐin 6deme sistemini kullanan tüketicilere g6re epeyce kazanç sağladılar (BirleŐik Krallık).

Tüketiciler genellikle kendi haklarının bilincinde değildir. Bu, piyasada hatırı sayılır 6l6de rekabet bulunsa bile, kendilerine sunulan 6r nler hakkında doğru bir değerlendirme yapabilecek uzmanlık bilgisine sahip olmadıkları ya da bu bilgiyi elde edemedikleri için bazı tüketiciler grubunun dezavantajına olan, endüstri alanlarında, 6rneğin finansal hizmetlerde, sık karŐılaŐılan bir durumdur. Bu gibi durumlarda düzenleyici, vatandaŐları sahtekar tüccarlardan korumada 6nemli bir rol oynayabilir. Sayıştay, bu 6nlemlerin ne kadar etkin iŐlediėini incelemelidir. 6rneğin, bir 6lkede, düzenleyici, mal  sekt6rde alıŐan 56 Şirketin faaliyetlerini durdurarak vatandaŐları dolandırılma riskine karşı korumuŐtur (Tayland).

Fiyatların düŐürülmesi gibi tüketicilere y6nelik belirli amaçlar için devletin 6zel sekt6r Őirketlerine sübvansiyon sağladığı durumda sayıştay, sübvansiyonun hedeflenen amaca uygun olarak uygulanıp uygulanmadığını da kontrol etmek durumunda dır.

Y6nlendirici ilke 12: Hizmet standartları

Y6nlendirici ilke

Sayıştay, düzenleyicinin, tüketicilere sunulan hizmetin minimum standartlarını belirlemek, yüklenici kuruluşların performansını izlemek ve yüklenici kuruluşların performansı standartların altına düŐtüğünde iyileŐtirmeleri güven altına almak amacıyla neler yapmış olduğunu incelemelidir.

Y6nlendirici ilkenin gerekçeleri

İster rekabetçi bir piyasa isterse tekel olsun, hizmet standartları tüketiciler için 6nemlidir. Rekabetçi bir piyasada, tüketiciler, farklı yüklenici kuruluşlar tarafından hangi kalitede hizmet sağlandığını bilirlerse, artık Şirketler arasında daha bilgili olarak tercihler yapabilirler. Ve yüklenici kuruluşun tekel olduğu durumda hizmet standartları yine 6nemlidir,  nk  bu standartlar olmadan yüklenici kuruluŐ, k rını artırmak için hizmetin kalitesini düŐürme giriŐiminde bulunabilir. Hizmetin bir kamu kuruluşu tarafından sağlandığı durumlarda da standartlar 6nemlidir. 6rneğin, bir ülkede, hedefler, vatandaşların sorularını cevaplamak için gereken süreyle bağlantılı olarak ortaya konuldu; bunun etkisi olumlu oldu (Danimarka).

Düzenleyici, fiyat kontrolleri neticesinde hizmet kalitesinin olumsuz etkilenmesine karşı 6nlem almak durumundadır. Genellikle, talep edilen fiyat düzeyi ile sağlanan hizmetin kalitesi arasında g cl  bir iliŐki vardır. Bir ülkede, düzenleyici, posta hizmetlerinde evrensel hizmet koŐulları ve yeknesak fiyat belirleyerek bu iliŐkiyi dikkate almıŐtır (BirleŐik Devletler). Eğer hizmet kalitesi 6nemli 6l de düŐmüŐse düzenleyicinin, buna tekabül eden fiyat indirimlerini talep etmesi durumu ortaya çıkabilir.

Bazı düzenleyiciler belirli standartlarda hizmet sağlama g6revini ihmal etmiŐ olan Şirketleri cezalandırabilmektedir. 6rneğin, bir ülkede, yolcu treni hizmetlerini yürüten yüklenici kuruluşlar düşük performansları sebebiyle demiryolu düzenleyici organına, 24 milyon Sterlin ceza 6demek zorunda kalmıŐlardır (BirleŐik Krallık). Yüklenici kuruluşun daha yüksek seviyede hizmet sağlamayı taahhüt etmiŐ olduğu durumlarda, düzenleyici, hizmet

standartlarının geliŐtirilmesini teşvik etmek için umulan fiyat artıŐından daha fazlasına izin verebilir. Bu yüzden BirleŐik Krallıkta, normal standarttan daha iyi çalıŐan yolcu treni hizmetini yürüten Şirketleri 20 milyon Sterlin ekstra para kazandılar. Sayıştay, cezalar ve 6d ller dahil olmak üzere, teşvik sistemlerinin, uygulamada, yüklenici kuruluşların performans hedeflerine ulaŐmalarına yardımcı olup olmadıŐını kontrol etmelidir.

Rekabet bulunmadıŐında ya da yetersiz kaldıŐında, düzenleyici, yüklenici kuruluşların belirlenmiş seviyede ve kalitede hizmet sunmalarını saŐlamak durumundadır. Bir ülkede, elektrik sekt6r ndeki yüklenici kuruluŐ, düzenleyicinin kontrolu sonucunda hizmet kalitesindeki yetersizlikler yüzünden para cezasına aptırıldı (Brezilya).

Bir  lkede, (Polonya) Sayıştay, enerji sekt6r ndeki düzenleyicinin, yüklenici kuruluşların performansını sadece tüketicilerden Őikayetler geldiŐi zaman incelediŐini teŐpit etti; Sayıştay, düzenleyicinin, performansı düzenli olarak incelemesi tavsiyesinde bulundu. Düzenleyici, yüklenici kuruluşların performansını, hem lisans koŐullarına ve hem de yasal zorunluluklara uygun hareket edilmesini saŐlamak için de izlemelidir. Bir baŐka ülkede, performans izlemesinin ardından, motorlu taŐıt düzenleyicisi yüklenici kuruluşlar tarafından koŐullara ve düzenlemelere uyulmamıŐ olduŐunu saptayarak, lisanslarını iptal etti (Filipinler).

Yüklenici kuruluşların performansının kıyaslanması da hizmet standartlarının sürdürülmesinde ve geliŐtirilmesinde 6nemli bir rol oynayabilir. Kıyaslama yapmanın, daha baŐarılı faaliyetlerin teşvik edilmesi, verimlilik artıŐının saŐlanması, maliyetlerin düŐürülmesi ve potansiyel parasal tasarrufların nicel olarak 6l lmesi gibi çok haklı gerekçeleri bulunmaktadır. SayıŐtaylar, genellikle, yüklenici kuruluşların performanslarının izlenmesine yardımcı olmak üzere, düzenleyicinin, bu kuruluşların arasında yeterli ve uygun karŐılaŐtırmalar yapıp yapmadıŐının incelenmesine giriŐmiŐlerdir. Bir olayda sayıştay, düzenleyicinin lisans zorunluluklarıyla yüklenici kuruluŐlarca yaptırılan sigortaları maliyetleri de g6z 6n nde tutarak karŐılaŐtırması gerektiŐi tavsiyesinde bulunmuŐtur (Polonya).

Y6nlendirici ilke 13: Tüketicilerin Şikayetleriyle ilgilenme

Y6nlendirici ilke

Sayıştay, düzenleyicilerin ve yüklenici kuruluşların, tüketicilerin Őikayetlerinin tatmin edici Şekilde ilgilenilmesine imkân veren ve yeterli Şekilde halkın bilgisine sunulan prosedürler oluŐturup oluŐturmadıklarını incelemelidir.

Y6nlendirici ilkenin gerekçeleri

Tekel hizmetlerinin alıcılarının yüklenici kuruluşu ŐeŐme imk nları bulunmamaktadır. Hizmetlerini baŐka bir yerden alamazlar. Bu yüzden onların Őikayetlerinden haberdar olunması 6nemlidir. Düzenleyici, sorunları 6z6mek amacıyla tüm gerekli adımların atılması da dahil olmak üzere, yüklenici kuruluşların Őikayetlerle tatmin edici Şekilde ilgilenme sorumluluğunu y klendiklerinden emin olmalıdır. Bu, Őikayetleri tatmin edici biÇimde cevaplandırmayan Şirketleri para cezasına 6arptırmayı da iŐerebilir. 6rneğin, bir ülkede, uygulanan cezalarda Őikayetlerin payı bulunmaktadır (Arjantin). Ayrıca tüketiciler yasal sistem 6er evesinde zararın telafi edilmesini isteyebilirler.

Sayıştay Őikayetlerle ilgilenme problemlerini ortaya koyduğunda bu, 6oğu kez, iyileŐtirmelerle sonuŐlanabilir. Telekomünikasyon endüstrisindeki Őikayetlerin yetersiz Şekilde ele alındığını ve Őikayetlerin sayısının kabul edilemeyecek kadar fazla olduğunu g6steren bir sayıştay raporunun ardından, düzenleyici, Őikayetlerin ele alınması y6ntemiyle tüketicilerin tatmininde g6zle g6r l r bir iyileŐme sağlanmasna yardımcı olan davranıŐta bulunmuŐtur (BirleŐik Krallık).

Ne tür Őikayetler alınmıŐ olduğunu soruŐturarak ve tüketicilerle ilgili anketler düzenleyerek sayıştay, düzenleyici organın ve yüklenici kuruluşların daha iyi hizmet vermeleri iÇin yoĐunlaŐmaları gereken alanların ortaya 6ıkmasına yardımcı olabilir. Düzenleyici, sanayi kuruluşu ve tüketiciler arasındaki iŐbirliĐi de daha iyi hizmete yol aŐabilir. 6rneğin, bir ülkede, tüketicilerin ve yüklenici kuruluşların temsilcileri düzenleyici organın faaliyetine iŐtirak etmektedirler ve hakları eŐittir. Bu, tüketicilerle ilgili Şikayetleriyle ilgilenilmesine yardımcı olmuŐtur (Litvanya). Bir diğer ülkede (Polonya) Sayıştay, enerji sekt6rindeki yüklenici kuruluşlardan tüketicilerin tüm yasal haklarını (Őikayet hakları dahil) tanımalarının istenmesi gerektiği tavsiyesinde bulunmuŐtur.

Tüketiciler Őikayet prosedürleri, rekabetçi bir piyasanın bulunduğu yerlerde bile gereklidir. 6rneğin, bir ülkede, gaz sekt6r ndeki düzenleyici, kapıdan satıŐ teknikleriyle suiistimale karşı yerli tüketicileri korumak için tasarlanmış standartları yüklenici kuruluşların lisanslarına dahil etti; zira tüketiciler, kapıya gelenler tarafından diğer yüklenici kuruluşların anlaŐma koŐulları hakkında yalan s6ylenmek ya da g6zdağı verilmek veya eksik ve aldatıcı bilgi verilmek suretiyle yanlış biçimde y6nlendirilerek s6zleŐme yapmıŐlardı (BirleŐik Krallık).

Yönlendirici ilke 14: Çevreyle ilgili konular

Yönlendirici ilke

Sayıştay, çevrenin korunmasında yüklenici kuruluşların kendilerine yüklenen mükellefiyetlerin gereğini yapıp yapmadıklarını kontrol etme sorumlulukları bulunan ekonomik düzenleyicinin bu sorumluluklarını ne ölçüde yerine getirdiğini incelemelidir.

Yönlendirici ilkenin gerekçeleri

Sanayi kuruluşlarının düzenlenmesi sadece ekonomi bilimi ile ilgili değildir; çevreye etkisi olan -örneğin, temiz su ve güvenli gıda gibi- faktörler dahil olmak üzere diğer faktörlerin de dikkate alınması gerekir (Bkz. Yönlendirici ilke 9). Hayvanlar ve kuşların doğal ortamlarını muhafaza etmek gibi, arzulanan diğer amaçlardan, örneğin, ekonomik gelişmeden daha önemli çevresel amaçlar bulunabilir. Ekonomik düzenleyici iki tür çevresel yükümlülüğü dikkate almalıdır. İlk olarak, hkmetler, işletmelerden, çevrenin korunması için bir grup genel standardı örneğin, emisyon standartlarını kabul etmesini isteyebilir. İkinci olarak ise, ekonomik düzenleyicinin, kendi amaçlarına ve görevlerine dahil edilmiş şekilde, özel çevresel sorumlulukları, örneğin elektrikle ilgili yüklenici kuruluşların enerji tasarrufunu teşvik etmesi, söz konusu olabilir.

Pek çok ülkede ekonomik düzenleyicilerin bu tür çevresel konuları dikkate almaları gittikçe daha çok talep edilmektedir. Örneğin, bir ülkede (Macaristan), enerji sektöründeki düzenleyici, çevresel zararlarını azaltan evre standartlarına uyulmasını güvence altına almıştır. Bir başka ülkede (İzlanda) řu anda, elektrik enerji istasyonları inşa edilmeden ve yollar yapılmadan önce bir evre değerlendirmesi istenmektedir. Bu durum, yapım hızını yavaşlatmış ama evre standartlarına bağlılığı artırmıştır. Bir diğer ülkede, enerji sektöründeki düzenleyici, evre kirliliği seviyesini azaltma yönünde katkı yapmayı planlayan, yüklenici kuruluşlar için enerji tasarrufu hedefleri koymuştur (Birleşik Krallık).

Geniş bir yelpazeye dahil kamu kurumlarının, düzenleyicilerin ve çevresel konularla ilgili diğer kuruluşların dış denetçisi olarak sayıştay, bu organların koordineli şekilde dikkat göstermeleri gereken hususlarda inceleme yapmak ve rapor sunmak için çok elverişli konumdadır. Örneğin, bir ülkede sayıştay,

nükleer enerji istasyonlarının boŐaltılması amacıyla  vresel izleme ve parasal kaynak sağlanması ilgili düzenlemeleri inceledi ve raporladı. Bu inceleme, ilgili çeşitli kuruluŐlara ve düzenleyici organlara planlanmaya ihtiya  osteren boŐaltma düzenlemelerinin devam eden izlemeleri ve iliŐkili masrafları karŐılamak amacıyla gerekebileceği parasal kaynak bakımından kendi düzenlemelerini netleŐirmede yardımcı oldu (BirleŐik Krallık).

D6rd nc  Kısım : Hizmetin Fiyatı

Y6nlendirici ilke 15: Fiyatların kontrolu

Y6nlendirici ilke

Ekonomik düzenleyicinin, yüklenici kuruluŐlarca tüketicilerden talep edilen fiyatların kontrol edilmesinde sorumluluğunun bulunduğu durumlarda, Sayıştay, düzenleyicinin, düzenlemenin amaçlarıyla uyumlu iyi-tasarlanmış ve Şeffaf bir fiyatlandırma rejimini uygulamaya koyup koymadığını incelemelidir.

Y6nlendirici ilkenin gerekçeleri

Yüklenici kuruluşların tekel ya da piyasada egemen olduğu durumlarda, tüketicileri adaletsiz uygulamaya karşı korumanın metotlarından birisi, bu kuruluşların talep ettikleri fiyatları sınırlamaktır. Yüklenici kuruluşların kendi faaliyetlerini finanse etmelerini sağlarken aynı zamanda tüketicileri koruyan etkin bir fiyat kontrol rejimi karıŐık ve masraflı olabilir. Fiyat kontrolleri yetersiz bir biçimde tasarlanmış olursa, bu masraflar 6nemli 6lç de artabilir. Sayıştay, fiyat kontrollerinin baŐtan sona iyi tasarlanmasını ve yüklenici kuruluşların fiyat düzeyini etkileyen kilit fakt6rlerin baŐarılı analizine dayanmasını sağlamak amacıyla düzenleyici kurumun ne kadar çaba g6sterdiğini incelemelidir. 6rneğin, bir ülkede, Sayıştay incelemesi fiyatların sabit tutulmasına yol açtı ve fiyat tespiti daha objektif temellere oturtuldu (Tunus). Fiyat kontrolu, tekel Őirketlerin kamunun mülkiyetinde olduğu durumlarda da 6nem arz edebilir. 6rneğin, bir ülkede, kamunun mülkiyetindeki enerji üretim ve elektrik dağıtım Şirketleri hükümete karşı sorumlu düzenleyici komisyonlar tarafından kontrol edilmektedir (Hindistan). Bir diğer ülkede (Polonya), sayıştay, elektrik bağlantıları için Őirketlerin talep ettiği ücretlerin, sayısı 10'u bulan fakt6re bağlı olarak, farklılık g6sterdiğini tespit etti. Sayıştay, enerji alanındaki düzenleyicinin, yüklenici kuruluşların fiyatlarını kontrol etme konusunda yetkili kılınması tavsiyesinde bulundu.

Bazı düzenleyiciler, yüklenici kuruluşların fiyatlarını bir zaman dilimi, genellikle 4 ya da 5 yıl, için belirleyen bir kontrol sisteminden yararlanırlar. Bu sistemin amacı yüklenici kuruluŐlara, masrafları düŐürmek için etkileyici bir

teşvik sağlamaktır, zira bir fiyat kontrolu d6neminde masraflarda yapacakları tasarruflardan y6klenici kuruluşların doğrudan çıkarları bulunmaktadır. D6zenleyici, masraftaki bu azalmanın faydalarını, sonraki fiyat kontrol d6nemlerinde daha d6Őuk fiyatlar belirleyerek t6keticilere yansıtır. Ne var ki, bu sistem belki de esnek uygulanmak durumundadır. Zira, Őirketlerin masraflarının 6nemli unsurları yabancı Őirketlerin kontrolunda olabilir ve bunlar uluslararası enerji fiyatlarından, d6viz kurlarından ya da genel enflasyondan etkilenir. 6rneğin, bir 6lkede, petrol fiyatlarındaki y6kselmelerin sonucu olarak d6zenlemeye konu olmuş taŐımacılık 6cretlerinin artırılması zorunluluğu doėmuŐtu (Endonezya). B6yle durumlarda sayıştay, d6zenleyicinin, y6klenici kuruluşların y6netmeyi tahmin ettikleri ve edemedikleri unsurlar arasında ayırım yapan fiyat kontrolleri ya da y6klenici kuruluşların fiyatlarından çok k6r marjlarının sınırlanmasına odaklanan kontroller gibi alternatif kontrol sistemlerini dikkate alıp almadığını incelemelidir.

Y6klenici kuruluşların tekel durumunda olmadığı end6strilerde dahi fiyat kontrolleri, toplumun b6t6n kesimlerine, yakacak gibi, kilit nitelikte bir hizmeti satın alma imkanı sağlanması olduğu gibi, halkın yararına olabilir. Sayıştay, rekabetin fiyat kontrolu yapılması ihtiyaını ortadan kaldırmaya yetecek sağlamlığa ulaŐıp ulaŐmadıėının, d6zenleyici tarafından dikkate alınıp alınmadığını da incelemelidir. Sayıştayın dikkat etmesi gereken diğer hususlar, fiyat kontrollerinin farklı t6keticiler 6zerindeki etkilerini (6meğin, zengin ve yoksul, kentsel ve kırsal) ve kontrolun rekabet 6zerindeki potansiyel etkisini kapsamaktadır. 6rneğin, fiyat kontrollerini çok alt d6zeylerde tespit etmek potansiyel rakiplerin, piyasaya girmesine engel olabilir (Y6nlendirici ilke :20).

Y6nlendirici ilke 16: Fiyatla kalite arasında bağlantı kurulması

Y6nlendirici ilke

Sayıştay, düzenleyicinin, tüketicilerden 6denmesi istenen bedelin verilen hizmetin kalitesine uygun olmasını sağlamaya çalıŐıp çalıŐmadıėını incelemelidir.

Y6nlendirici ilkenin gerekçeleri

Düzenleyiciler tüketicilerin fiyatla orantılı düzeyde hizmet almalarını sağlamak için yüklenici kuruluşlar tarafından tüketicilere sunulan hizmetin kalitesini kontrol etmelidirler. Bu durum düzenleyicilerin, maliyetlerini düŐürmelerini teşvik amacıyla fiyatları belirli bir d6nem için tespit ettiği zamanlarda 6zellikle 6nemlidir (Y6nlendirici ilke :15), çünkü düzenleyici, yüklenici kuruluşların maliyet indiriminin tüketicilere sunulan hizmet pahasına gerçekleŐmediėinden emin olmaları gerekir. Fiyatlarla sağlanan hizmetin kalitesi arasında bağlantı kurulması, gereksiz maliyetleri azaltma giriŐiminde bulunmaları için olduğu kadar yüklenici kuruluşları iyi hizmet vermek amacıyla teşvik etmenin de 6nemli bir y6ntemidir. (Y6nlendirici ilke : 17) Düzenleyiciler ilave hizmetler için Őirketlerin ekstra fiyat istemelerine izin verebilirler. 6rneğin, bir ülkede, su sekt6r ndeki düzenleyici, yüzme havuzları olan tüketicilerin kullandıkları su için faturalarının kullanılma olasılığı bulunan fazla suyu yansıtması amacıyla bir sayaca g6re (Őtandard sabit ücretin tersine) 6deme yapmalarında ısrarcı olmaları hususunda su Őirketlerine izin vermiŐtir (BirleŐik Krallık).

Sayıştay, düzenleyicinin, yüklenici kuruluşlardan, maliyet nedeniyle bir hizmeti gerçekleŐtirmeye veya gerekleŐtirmemeye karar verirken tüketicilere danıŐmalarını, tüketicilerin g6r Őlerini saptamak amacıyla yararlanılan metotları incelemelerini ve tüketicilerin muhtemel tercihlerinin kapsamının yeni koŐullara uydurulması giriŐiminde bulunmalarını talep edip etmediğini de kontrol etmelidir.

Y6nlendirici ilke 17: Y6klenici kuruluşların verimliliğinin teşvik edilmesi

Y6nlendirici ilke

Sayıştay, düzenleyicinin, y6nlendirici kuruluşları, maliyetlerini düŐürme ve verimliliklerini artırma y6n nde Şirketleri teşvik edip etmediğini araŐtırmalıdır.

Y6nlendirici ilkenin gerekçeleri

Y6klenici kuruluşların daha y6ksek verimlilikte çalışmalarını teşvik etme pek çok düzenleyici a ısından çok 6nemli bir g6revdir. 6nemlidir, zira bir yandan t6keticiler için fiyatların düŐürülmesini m6mk6n kılmakta, diğer yandan da y6klenici kuruluşların makul k rlar elde etmesine imkân vermektedir. Bir 6lkede, 6meğin (Tunus), Sayıştay incelemesi, gaz boru hattı maliyetlerinin düŐmesine yol açmıŐ ve bir diğerinde (Arjantin), bankacılık sekt6r6nde verimliliğin artmasına neden olmuŐtur.

TeŐviklerle bağlantılı fiyat kontrolleri etkili olabilir (Y6nlendirici ilke: 15); Sayıştay, düzenleyicinin, fiyat kontrolunun tekel veya egemen y6klenici kuruluşları verimli olma baskısı altına alması y6n nde çaba g6sterip g6stermediğini incelemelidir. Tercihen, bu baskı bir y6klenici kuruluşun rekabetçi piyasada hissedeceği baskı kadar g6 l6l6 olmalıdır. Düzenleyici, verilen teŐvikin yatırım kararlarını  arpıtmamasını sağlamaya çalıŐmalıdır. 6rneğin, eğer bir yatırımın yıllık iŐletme masraflarını düŐürmesi bekleniyorsa, düzenleyici, y6klenici kuruluşun elinde yatırımları karŐılamak için iŐletme masraflarında yatırımı finanse edecek yeterli miktarda tasarruf bulunduğundan emin olmak isteyebilir.

Düzenleyici, y6klenici kuruluŐ a ısından verimliliği artırmanın ne kadar m6mk6n olduğunu incelemelidir. Bu, zor olabilir. Y6klenici kuruluşlar kendileri a ısından bunu gerçekleŐtirmenin ne kadar m6mk6n olduğunu kavrayamayabilirler ve kavrasalar dahi düzenleyiciye anlatmada isteksiz olabilirler. Düzenleyiciler, verimliliği artırmak için y6klenici kuruluşlar, 6meğin fiyatları düŐürerek, baskı altına alınmanın y6klenici kuruluşun hizmeti sağlamasını zorlaŐtıracakĐı (Y6nlendirici ilke : 4) ve sağlık, g6venlik ve çevresel amaçları

tehlikeye d ŐurebileceĐi korkusuyla bu Şekilde davranmamayı da d Őunebilirler (Y6nlendirici ilkeler: 9 ve 14).

Düzenleyicilerin alabileceği 6nlemler arasında Őunlar bulunmaktadır:

- Y6klenici kuruluşlardan, maliyet ve faaliyet durumlarının standart bir formatta raporlamalarının istenmesi (Y6nlendirici ilke: 7). Bir 6lkede, 6rneğin, y6klenici kuruluşların lisansları, düzenleyiciye, bu kuruluşların maliyetlerinin izlenmesi ve raporlanması i6in detaylı direktifler yayımlama imk6nını vermektedir (BirleŐik Krallık).
- Maliyetlerinin nelerden oluŐtuĐu ve 6rneğin, baŐarılı y6netim, sermaye yatırımları ya da yeni teknoloji yoluyla indirim fırsatları konularında net bir fotoğrafa sahip olmaya yetecek detayda y6klenici kuruluşların ŐalıŐmalarının anlaşılması.
- Kıyaslama yapılması; mesela, y6klenici kuruluşların maliyetlerinin birbirleriyle ve diğer 6lkelerdeki ya da end6strilerdeki karŐılaŐtırılabilir y6klenici kuruluŐlarla mukayese edilmesi ve Őirketlerin maliyetlerinin farklılık g6sterme sebeplerinin kavranması (Y6nlendirici ilke:12).

Y6nlendirici ilke 18: Y6klenici kuruluşların finansman maliyetleri

Y6nlendirici ilke

Sayıştay, fiyat kontrolleri ya da y6klenici kuruluşların gelirlerine baŐka kısıtlamalar uygularken, d6zenleyicinin, farklı finans kaynaklarından oluŐan y6klenici kuruluŐ bilanŐolarının oranları ve k rlar ve faizler 6zerindeki vergiler gibi fakt6rleri de dikkate alarak, hem borÇ hem de net sermaye dahil olmak 6zere, sermaye artırımının y6kleniciye olan muhtemel maliyetlerini tetkik edip etmediğini incelemelidir.

Y6nlendirici ilkenin gerekÇeleri

T6keticilere tatmin edici bir hizmet sunmak istiyorlarsa y6klenici kuruluşlar faaliyetlerini finanse edebilmek zorundadırlar. EĞer y6klenici kuruluşlar ihtiyaŐları olan finansmanı sağlayamazlarsa, sonuÇ, muhtemelen varlıkların durumunda k6t6leŐme, d6Őuk-yatırım ve t6keticilere yetersiz hizmet olacaktır.

Y6klenici kuruluşlar 6zel sekt6r6n m6lkiyetinde olduğu ya da 6zel yatırımcılardan borŐlanılarak finanse edildiği durumlarda, y6klenici kuruluşlar, hissedarlara 6denen k r payları veya borŐlara 6denen faiz yoluyla bu finansmanın karŐılıĐını 6demek zorundadırlar. Ayrıca h6k6metler de, kamu kaynaklarından sağlanan fonlar iÇin faiz 6demelerini y6klenici kuruluşlardan talep edebilir. Bu y6zden , d6zenleyiciye, Őirketlerin faaliyetlerini finanse etme ihtiyaÇı gibi bir mesuliyet y6klenildiğinden sayıştay, fiyat kontrolleri veya y6klenici kuruluşların gelirlerine baŐka kısıtlamalar uygularken kendisine b6yle bir y6k6ml6l6k y6klenmesi halinde, d6zenleyicinin y6klenici kuruluşların faaliyetlerinin finansman ihtiyaŐını ne kadar dikkate almıŐ olduğunu incelemelidir. Konular kapsamında Őunlar bulunmaktadır:

- Y6klenici kuruluşların tahmini olarak ne kadar finansmana ihtiyaŐları vardır. D6zenleyici, y6klenici kuruluşların birkaç yıllık finansman ve yatırım planlarını, hem bu planların dayanağını ve hem de Őirketlerin muhtemel maliyet tahminlerinin g6venilir olup olmadığını değerlendirme aÇısından, inceleme ihtiyaÇı duyabilir (Y6nlendirici ilke: 19).

- Yüklenici kuruluşların kullanıma hazır finansman kaynakları. Devletten alınan borçları ve/veya sübvansiyonları, ihtiyata ayrılan kârları, faaliyetlerden doğan nakit akışı (örneğin, para akışını değil kârları düşüren değer azalışı), maliklerin yeni yatırımları ve yeni borçlanmalar bu kaynaklar arasında sayılabilir.
- Farklı finansman kaynaklarının maliyeti; örneğin, eğer kullanılabiliriyorsa, devlet finansmanıya, hisse senetleri ihracının karşılaştırılması.
- Yüklenici kuruluşun finansal durumu. Örneğin, borçlanma genellikle yüklenici kuruluşlar açısından maliyeti düşük finans kaynağı olabilir, ama yüklenici kuruluşlar zaten yüklü miktarda borçlular daha fazla borçlanamayabilirler.
- Kârların ve faizin vergilendirilme tarzı, bu da yüklenici kuruluşların farklı finans şekillerinin maliyeti üzerinde etkide bulunabilir.

Teorik anlamda bir rekabetçi piyasa mevcut olsa dahi getiri oranlarının, düzenleyici tarafından izlenmesi gerekebilir. Örneğin, eğer yüklenici kuruluşların anormal yüksek getirileri varsa, bu durum, rekabetin, tüketicileri korumaya yetecek etkinlikte işlemediğini gösterir.

Y6nlendirici ilke 19: Yatırım

Y6nlendirici ilke

Sayıştay, düzenleyicinin, Şirketin yatırımlarını izleyip izlemediğini, 6zellikle de y6klenici kuruluşların yatırım gereksinimlerini karŐılamasını ve giriŐimlerini ger6ekleŐtirmesini ve yatırımın t6keticiler a6ısından arzulanana olumlu etkiye sahip olmasını kontrol edip etmediğini incelemelidir.

Y6nlendirici ilkenin gerek6eleri

Yatırım, bir 6ok nedenle 6nemli bir konudur. 6rneğin;

- Tekel hizmetlerinin t6keticilerini korumak. T6keticilere y6nelik hizmetin kalitesini s6rd6rmek veya geliştirmek amacıyla yatırım programlarına giriŐmede rekabet6i bir piyasa y6klenici kuruluşlar a6ısından bir teşviktir; ne var ki, tekel koŐullarında t6keticiler baŐka bir yere gidemeyecekleri i6in bu teşvik s6z konusu değildir.
- 6nceden mutabakata varılmıŐ düzeyde bir yatırımın yeni malikler tarafından yerine getirilmesi 6zelleŐtirmenin bir Őartı olabilir; ayrıca y6klenici kuruluşların, faaliyette bulunma imkânına karŐılık yatırım yapma taahh6d6nde bulunmaları gerekebilir.
- Düzenleyici, yatırım taahh6tlerini yerine getirmeyen y6klenici kuruluŐlara karşı harekete ge6me ihtiya6ı duyabilir. 6rneğin, bir 6lkede, enerji sekt6r6ndeki düzenleyiciler, yatırım taahh6tleri yerine getirilmediğinde malı cezalar uygulamıŐlardır (Arjantin).
- Yatırımlara harcanan para miktarının izlenmesi, 66Đu kez, yeterli olmamaktadır; düzenleyici, ayrıca, yatırılmıŐ olan paranın etkililiğini de kontrol etme ihtiya6ını duyar. Bazı durumlarda 6zerinde anlaŐmaya varılmıŐ düzeyde yatırım yapılmıŐ olsa bile, bu yatırım, t6keticiler a6ısından her zaman hedeflenen sonu6ları doğurmayabilir.

Bir 6ok durumda düzenleyiciler, yatırımın t6keticiyeye olan faydalarını g6vence altına almanın vasıtası olmuŐlardır. Bir 6lkede düzenleyici, su ve elektrik tedarikinin 6cra kırsal b6lgeler de dahil olmak 6zere, 6lkenin her yanında

artırılmasını sağlamada başarı g6stermiŐlerdir (Guyana). Bir diğer ülkede su sekt6r ndeki düzenleyici, sayıştay ve parlamento tarafından yapılan tavsiyelerin ardından, su kaçaklarını azaltmak amacıyla yüklenici kuruluşlar için yıllık hedefler oluŐturmuŐ ve bu iyileŐtirmeleri sağlamak üzere yatırımlarını artırımları için yüklenici kuruluşlardan, gerekenin altındaki düzeylerde hizmet talep etmiştir (BirleŐik Krallık).

Sayıştay, yatırımın iyi-hedeflenmiŐ ve etkin olup olmadığının düzenleyici tarafından incelenip incelenmediğini değerlendirmek durumunda olabilir. 6rneğin, bir ülkede, yatırım ihtiyaçlarını bir lisans koŐulu olarak belirleyen demiryolu sekt6r ndeki düzenleyici, demiryolu Őebekesinin alt yapısında faaliyet g6steren demiryolu Őirketinin s6z konusu Őebekeye daha fazla yatırım yapmasını sağlamıştır (BirleŐik Krallık). Bir diğer ülkede sayıştay incelemesi, yatırımların kontrolunda geliŐmelere yol açmıŐtır (Arjantin).

Beşinci Kısım : Rekabetin Geliştirilmesi

Y6nlendirici ilke 20: TekelciliŐin ve piyasaya egemen olmanın azaltılması

Y6nlendirici ilke

Düzenleyicinin, tekelciliŐi ve piyasaya egemen olmayı azaltmak üzere rekabeti teşvik etme amacının bulunduğu durumlarda, sayıştay, bu amaca ulaşmak için nelerin yapılmıŐ olduğunu ve hangi sonuçlar alındığını incelemelidir.

Y6nlendirici ilkenin gerekçeleri

Bir çok ülkede düzenleyiciler, tüketicinin tercihini artırılmasının, fiyatların düŐürülmesinin ve malların ve hizmetlerin kalitesinin geliŐtirilmesinin bir aracı olarak daha fazla rekabet için baskı yapmaktadır. Rekabetçi bir piyasa, bir yüklenici kuruluşun rakiplerinden 6nemli 6l de yüksek ücret talep ettiği ya da yetersiz bir hizmet verdiği durumlarda pazar payını muhtemelen kaybeden, mevcut rakiplerin ve potansiyel yeni katılımcıların sürekli tehdidi altında bulunan yüklenici kuruluşları kapsamına alır. 6rneğin, bir ülkede, rekabet ortamının telekomünikasyon ve posta hizmetlerine giriŐi, tüketicilere daha düşük fiyatlarla ve daha iyi standartlarla hizmet Őeklinde sonuçlanmıŐtır (Malezya). Elsinore (Danimarka) ile Helsingborg (İsveç) arasındaki feribot hizmetlerinde daha fazla rekabet, bilet fiyatlarında bir indirimle yol açmıŐtır.

Tam tersine, mevcut yüklenici kuruluşların yarıŐmaya zorlanmadan yerlerinde kalmayı umdukları bir piyasada, tespit edilmesi gereken fiyatlarla ilgili olarak enformel anlayıŐlar ve beklentiler ortaya çıkabilir. Yeni katılımcılar bu tür uygulamalara karşı çıkabilir ve 6nemli bir yenilik kaynağı olabilir. Bu yüzden, etkili rekabet sağlamak için, potansiyel rakiplerin piyasaya girmelerini teşvik eden koŐullar oluŐturulmak ve egemen Şirketlerle rekabet etmeleri için onlara yardımcı olunmak suretiyle mevcut yüklenici kuruluşun tekelci gücünü azaltmak 6nemlidir.

Endüstrinin bazı b6l mleri diğerlerine g6re daha kolayca rekabete uygun hale gelir. Sayıştay, düzenleyicinin, bir yüklenici kuruluşun tekelci ya da egemen

gücünü azaltma fırsatını ne kadar titiz bir biyimde belirlemiŐ olduğunu değerlendirmelidir. Düzenleyici, bir endüstrinin rekabete aılabilecek b6l mlerini belirlemiŐ olmalı ve bunun endüstrinin diğer b6l mlerine neden uzanamamıŐ olduğunun haklı gerekçelerini g6sterebilmelidir.

Ayrıca sayıştay, düzenleyicinin, tekelci yüklenici kuruluşu yarıŐmaya zorlamak amacıyla, yeni yüklenici kuruluşların endüstriye girebilmeleri ve varlıklarını sürdürebilmeleri için nasıl kolaylıklar saĐlamıŐ olduğunu da incelemelidir. 6rneğin, bir ülkede, teknolojidaki geliŐmelerle birlikte, gaz endüstrisindeki piyasaya giriş engellerinin kaldırılması, 25 civarında yeni yüklenici kuruluşun piyasaya katılımıyla sonuçlandı (BirleŐik Krallık). Ve bir diğer ülkede, düzenleyici, bugün için, Şirketler aısından telekomünikasyon, havayolu ve elektrik endüstrilerine giriŐin daha kolay olmasını sağladı (Japonya).

Yönlendirici ilke 21: Tüketici tercihlerinin geliştirilmesi

Yönlendirici ilke

Sayıştay, tüketicilerin yüklenici kuruluşu değiştirme fırsatlarının olup olmadığını, seçecekleri yüklenici kuruluşlar hakkında rasyonel kararlar verebilmelerine yeterli bilginin ve yüklenici kuruluşları değiştirmek isteyen tüketicilere yönelik etkili düzenlemelerin bulunup bulunmadığını saptamak amacıyla, düzenleyicinin neler yapmış olduğunu incelemelidir.

Yönlendirici ilkenin gerekçeleri

Tüketicilerin kullandıkları malları ve hizmetleri sunanları seçebilmeleri, yüklenici kuruluşlar için, rakiplerinden daha düşük fiyatlar ve daha iyi hizmetler sunarak tüketicileri cezbetme ve muhafaza etme yönünde bir teşviktir. Bir ülkede, rekabet sonucunda, posta endüstrisinde özel kurye hizmetleri gelişti ve tüketiciler bugün için devlet posta idaresindekiinden daha hızlı bir hizmeti kullanabilme tercihinine kavuştular. Ayrıca rekabet, devlet posta idaresince verilen hizmetlerde de gelişmeye yol açtı (Bangladeş).

Düzenleyicinin rekabeti geliştirmek görevi bulunduğu durumlarda, sayıştay, piyasada, tüketicilere etkin bir şirket tercihi sağlayabilmeye yetecek sayıda şirketin rekabet edip etmediğini incelemek durumundadır. Örneğin, bir ülkede, havayolları arasında artan rekabet tüketicilerin hem yurt içi ve hem de yurt dışı uçuşlarında daha düşük fiyatlardan istifade edebilmelerine yol açtı (İrlanda).

Tüketiciler, kendilerine bilgilenmiş olarak tercihler yapabilmelerine imkân verecek yeterli bilgiye ihtiyaç duyarlar. Tüketiciler, şirketler tarafından aldatılmalarıyla sonuçlanabilecek olan (örneğin, finansal hizmetlerle ilgili şirketlerle iş yaptıklarında) karmaşık bilgilerle uğraşmak zorunda kaldıklarında, düzenleyicinin, yüklenici kuruluşların, bu tür bilgileri dürüst ve olabildiğince şeffaf bir biçimde sağladığını kontrol etmesi özellikle önem arz etmektedir.

Eğer düzenleyici, yüklenici kuruluşlardan, tüketicilerin yüklenici kuruluşu değiştirmelerine imkân verecek kapsamlı prosedürler oluşturmalarını talep etmişse, tüketicilerin, tercihlerini kullanmaları çok daha olasıdır. Sayıştay, düzenleyicinin, tüketicilerin hangi tercihler sunulduğunun ne ölçüde bilincinde olduğunu, kendilerinin yararlanılabilir hizmetlerin fiyatları ve standartları hakkındaki bilgi düzeylerini ve tüketicilerin değiştirebilmelerinin ne kadar kolay olduğunu algılama düzeyini değerlendirme çalışmalarını incelemelidir.

Y6nlendirici ilke 22: Rekabeti 6nleyen uygulamalarla mücadele etme

Y6nlendirici ilke

Sayıştay, düzenleyicinin, rekabeti 6nlediği iddia edilen uygulamaları anında belirlemek ve bunların icabına bakmak amacıyla giriŐimde bulunup bulunmadığını incelemelidir.

Y6nlendirici ilkenin gerek6eleri

Yüklenici kuruluşların egemen durumda olduğu koŐullarda rekabeti 6nleyen bir tutum i6ine gime riskleri mevcuttur. Bu nedenle, düzenleyicinin rekabeti teşvik etme amacının bulunduğu durumlarda (Y6nlendirici ilke :20), düzenleyicinin, etkili bir rekabeti geliştirmek ve sürdürmek i6in rekabeti 6nleyen uygulamalarla mücadele konusunda da etkin olması gerekmektedir. BaŐka yerdeki kazan6larla faaliyetlerden bir kısmı haksız bir bi6imde 6aprazlama s bvansa edilen bir yüklenici kuruluŐ veyahut bir Şekilde  r nlerin veya hizmetlerin maliyetlerini karŐılamayan fiyatlarla temini gibi 6mekler rekabeti 6nleyen türden uygulamalardır.

Bir ülkede, rekabetin giriŐi hizmet standartlarında gelişmeye yol a6mıŐ ve düzenleyicinin rekabeti 6nleyen uygulamalara karşı aldığı 6nlemler neticesinde, bu geliŐmiŐ standartları sürdürmek mümkün olmuŐtur (Macaristan).

Düzenleyicinin rekabeti 6nleyen uygulamaları ne kadar etkili bi6imde ele alındığını değerlendirirken Sayıştayın, bir 6ok fakt6r  incelemesi gerekir. Sayıştay, düzenleyicinin, endüstrilerdeki geliŐmelerin izlenmesi yoluyla rekabeti 6nleme potansiyeli bulunan uygulamaları belirleyen etkili bir sistem ve etkili iŐleyen Őikayet prosedürleri oluŐturup oluŐturmadıĐını kontrol etmelidir (Y6nlendirici ilke:13). Düzenleyici, rekabet düzenlemelerini ihlal eden yüklenici kuruluŐlara karşı yaptırımlar uygulamalı ve bu yaptırımların etkililiğini sistematik olarak takip etmelidir. Bir ülkede, sayıştay incelemesinin ardından, telekomunikasyon sekt6r ndeki düzenleyici, Őimdi, rekabeti 6nlediği iddia edilen uygulamalarla ilgili soruŐtırmalar sırasında alınan kararların kalitesinin daha titiz bir incelemesine giriŐmiŐtir ve Őirketlerin kendi kararlarına uymalarını kontrol etmek amacıyla daha etkili prosedürler yürürlüğe koymuŐtur (BirleŐik Krallık).

Rekabeti 6nleyen tutumun belirlenmesi ve icabına bakılmasıyla ilgili olan 6alıŐmanın 6oğu karmaşık yasal, ticari ve teknik konuları i6ermektedir. Bu g6revi etkili Şekilde yerine getirmek i6in düzenleyici, endüstriyle ilgili uzmanlık becerilerine, bilgilerine ve deneyimine sahip olan personeli iŐe almalı ve iŐte kalmalarını sağlamalıdır (Y6nlendirici ilke:6). Nihayet, düzenleyicinin 6alıŐmalarını değerlendirmek i6in sayıştay da benzer becerilere eriŐebilmelidir.

S6zlke

- Ekonomik düzenleme:** İster 6zel ister kamunun mülkiyetinde olsun, tüketicilere hizmet sunan yüklenici kuruluşlar üzerinde devletçe kontrol ve etki icrası (*Economic regulation*).
- Gayri safi milli hasıla:** Bir ülkede bir yıl içinde üretilen malların ve sağlanan hizmetlerin toplam değeri (*Gross domestic product*).
- Getiri oranı:** Paralarını kullanmanın bedeli olarak borç verenlere ve yatırımcılara 6denen  cret (*Rate of return*).
- Kamusal hizmet:** Temel hizmetlerin, 6rneğin suyun, tüketicilere sunulması (*Utility*).
- Kıyaslama:** Bir organizasyonun performansının diğerlerinkiyle mukayese edilerek iyi uygulamanın tespit edilmesinin ve uygulamaya konulmasının araŐtırılması (*Benchmarking*).
- 6zelleŐtirme:** Bir iŐletmenin ve bu iŐletmeye ait varlıkların merkezi ya da yerel h k mete devlet mülkiyetinden 6zel mülkiyete aktarılması (*Privatisation*).
- Piyasaya egemen olma:** Bir yüklenici kuruluşun piyasanın 6nemli bir b6l m ne egemen olması (*Market domination*).
- Tekel:** Piyasada bir hizmetin ticaretini gerçekleŐtiren ayrıcalıklı konuma sahip sadece tek bir yüklenici kuruluşun bulunması (*Monopoly*).

- Tüketiciler:** Düzenlemeye konu hizmetleri sunan yüklenici kuruluşların, Őahıs ve Şirket olarak müŐterileri (*Consumers*)
- Yüklenici kuruluŐ:** Nitelikleri belirlenmiş bir hizmeti tüketicilere sağlamak üzere düzenlemeye konu olmuş lisanslı firma (*Supplier*).